

Fəzail İsmayıl Böyükkəsi

Bütün Azərbaycan Ocaqları, Abbas Lisaninin hüquqlarının müdafiə komitəsinin müavini

(əvvəli ötən sayımızda)

Məhəmməd Əmin bəyin indiyə qədər ən çox kitabları öz doğma vətəni Azərbaycanda və qardaş Türkiyədə nəşr edilmişdir. 2013-cü ilə qədər olan məlumat əsasında Quzey Azərbaycanda Əmin bəyin 24 kitabı nəşr olunub. Bəllidir ki, Əmin bəy 1909-1911-ci illərdə Güney Azərbaycanda mühacirətdə olduğu dövrdə həm gündəlik İnan-Nov (Yeni-İran) qəzetini dərc etməkdə bərabər həm də 1910-cu ildə Tehranın Faros mətbəəsində farsca "Mühafizəkar və sosialist-mühafizəkar partiyaların tənqidi" əsərini və 1911-ci ildə Ərdəbil şəhərində farsca "Səadət bəşər" (Bəşəriyyətin xoşbəxtliyi kitablarını nəşr etdirmişdir. Əlbəttə, Əmin bəy həmin illərdə Qacarlar dövlətində olduqca hərtərəfli ictimai-siyasi fəaliyyət göstərirdiyindən və Güney Azərbaycanda böyük nüfuzə malik olduğuna görə onun S.H.Tağızadə, İ.Nəvvab, S.Mirzə, S.Rza və digər məslək dostları olduğuna görə düşünmək olar ki, Əmin bəyin 1925-ci ilə qədər (yəni Qacarlar dövləti süüqut edənə qədər) bir neçə əlavə kitabları da nəşr olunsun.

2011-ci ilin məlumatına görə Əmin bəyin Türkiyədə 22 kitabı nəşr olunub. Təkcə onu deyim ki, Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin fədqar tənqidatçılardan olan tarix elmləri doktoru Nəsiman Yaqublununun 1990-2018-ci illər arasında Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin və onun qurucuları haqqında 21 kitabı nəşr olunmuşdur. Onun bu kitablarının demək olar ki, əksəriyyətində Əmin bəyin elmi, ictimai-siyasi fəaliyyətinin tədqiqinə səxavətlə yer ayrılmışdır. Eyni zamanda, Nəsiman bəy Azərbaycanın görkəmli dövlət xadimi Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin 3 dildə (Azərbaycan, Türkiyə türkcəsi və rus dilində) bibliografiyasını nəşr etdirmişdir. Nəsiman Yaqublu hazırda həmçinin Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin mühacirətdə yazdığı əsərlərdən ibarət on cildliyi nəşrə hazırlamaqdadır. Artıq Nəsiman Yaqublu bu on cildliyin birinci və ikinci cildliyini nəşr etdirib. Eyni zamanda tarix elmləri doktoru, professor, görkəmli Azərbaycan tarixçisi Nəsim Nəsilbi də Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti və Cümhuriyyət qurucuları haqqında sanballı kitabların və dəyərli məqalələrin müəllifidir. Onun qələmindən çıxan əsərlərdə Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin qurucusu və Milli Qurtuluş Hərəkatının böyük ideoloqu Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin elmi irsini oxucular daha dərindən mənimsəyirlər. Ümumiyyətlə, götdürükdə Azərbaycan tarixçiləri arasında tariximizi obyektiv şəkildə qiymətləndirməkdə Nəsim Nəsilbi ilə Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin elmi düşüncə tərzləri və tarixə baxış-

ları bir-birinə çox yaxındır. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının tarix, fəlsəfə, ədəbiyyat institutlarının bir çox alimləri də Məhəmməd Əminin dünyagörüşü, həyatı və elmi fəaliyyəti sayəsində böyük elmi əhəmiyyət kəsb edən kitablar nəşr etdirmişlər. Bunlardan tarix elmləri namizədi dosent Natiq Məmmədzadə "Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti" kitabının, həmçinin tarix elmlər doktoru Sevda Süleymanova da "Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti" kitabını nəşr etdirmişdir. Bu kitablarda cümhuriyyət dövrünün bütün qurucuları, ələlxüsusda Əmin bəyin elmi fəaliyyəti, vətəninə və mühacirətdə gördüyü misilsiz işlər qələmə alınmışdır. Eyni zamanda, Elmlər Akademiyasının əməkdaşları tarix elmləri doktoru Aydın Balayev, Solmaz Rüstəmovna Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin həyat və fəaliyyətini əks etdirən "Məhəmməd Əmin Rəsulzadə" kitabını

"Azadlıq dünyanı əhatə edən bir fikirdir. Bir tək insan, bir tək əsir millət qaldıqca dünya heqiqi azadlıq və əmniyyət üzvü görə bilməz". 1918-ci ilin mayısındaki tarixi qərarları ilə azad millətlər desətində yer alan Qafqasiya millətlərinin azad millətlərin müqəddəratları ilə bağlanmışdır. Rusiyadan ayrılmanın bir irtica, başqalarından ayrılmanın bir inqilab olduğunu söyləyən sovet diktatoru Stalin ölmüşdür, amma onun ikiüzlü sistemi-stalinizm hələ qalmaqdadır. Bu sistem gün keçdikcə dünya heqiqətləri ilə qarşılaşmaqda haqq ilə batıl, yalan ilə doğru üz üzə gəlməkdədir. Şübhəsizdir ki, bir gün heqiqət parlayacaq, azadlıq əsası, BM prinsipi və insan haqlarını tutan tərəf qalib gələcəkdir. Bu qabiliyyət qüvvəti qızıl istibdad zülmü altında inləyən əziz vətənimizdə 1918-ci ilin 28 mayı kimi yenidən doğacaqdır. Buna qətiyyəni şübhə etməyiniz.

Vətəndaşlar! Üçrəngli İstiqlal bayrağını döşlərinizdə gəzdiren buradaki vətən ayrırsınız bizlərdən,

orada hər türlü (formada) qorxu və təhdid altında qəlbələri istiqlal eşqi ilə çırpınan azadlıq ayrırsınız sizlərə candan salamlar göndərir. 28 may istiqlal qurbanlarının əziz ruhları huzurunda hörmətlə əyilir və hər iki tərəfi birləşdirən milli böyük həsrəti şairin deyişi ilə dilə gətirirəm:

**Sən bizimsən, bizimsən, durduqca bədənində can,
Yaşa, yaşa, çox yaşa ey şanlı Azərbaycan!**

Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin Azərbaycan İstiqlalının 35 illiyi ilə bağlı 1953-cü ildə Amerikanın səsi radisosunda Azərbaycana müraciəti.

Bu əsəri 1884-cü il yanvar ayının 31-də anadan olan Azərbaycan Milli Qurtuluş Hərəkatının böyük ideoloqu Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin anadan olmasının 136-cı ildönümünə və Azərbaycan ərazisinin bütövlüyü Oğuz Türklərinin milli istiqlalliyəti uğrunda ye-

nilməz mübariz, hazırda 16 il həbs cəzasına və 2 il siyasi fəaliyyətlə məşğul olmaması üçün uzaq Yəzdə sürgün edilən 18 fevral 1967-ci ildə Ərdəbil şəhərində anadan olan Abbas Lisaninin anadan olmasının 54-cü ildönümünə həsr edirəm. Müqəddəs əməl və mətləb sahibi Məhəmməd Əmin Rəsulzadə və Abbas Lisani Oğuz Türklərinin qəlbində əbədi yaşayan tarixi şəxsiyyətlərdir. Məhəmməd Əmin Rəsulzadə vətən və millət uğrunda öz haqq mübarizəsini şərəflə başa vuraraq haqq dünyasına qovuşsa da Abbas Lisaninin vətən və millət uğrunda haqq mübarizəsi hələ qarşıdadır. İnşallah onun bu haqq mübarizəsi Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin milli dövlətçilik ideologiyasından və çoxşəxli elmi irsindən bəhrələnerək Azərbaycan ərazisinin bütövlüyü və Vahid Azərbaycan Demokratik Respublikasının dünyanın ən qüdrətli dövlətlərindən biri olması ilə nəticələnecekk!!!

Müəllif

Davamız Azərbaycan davasıdır!

nəşr etdirmişlər. Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Ağayev Məhəmməd "Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin dünyagörüşü" kitabını nəşr etdirmişdir. İstər Elmlər Akademiyasının bu mövzuda kitablar, məqalələr yazan alimləri və əməkdaşları, istərsə də digər universitetlərin alimləri, əməkdaşları və bütönlükdə ziyalılarımız, şairlərimiz, nasirlərimiz, publisistlərimiz Məhəmməd Əmin bəyin elmi irsinə tükənməz məhbətə bağlı yazdığı kitabların, məqalələrin, şeirlərin sayını qələmə almaq mümkün deyil.

Dediyim kimi görkəmli ictimai-siyasi xadimimiz Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin qurucusu Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin həyat və fəaliyyəti, dünyagörüşü haqqında yazıcılarımız, şairlərimiz, dramaturqlarımız çoxlu sayda bədii əsərlər, şeirlər və poemalar yazmışlar. Mən də Əmin bəyə bir neçə şeir-

lər və poemalar həsr etmişəm. Eyni zamanda, onlarla şeirlərimdə və ayrı-ayrı poemalarımda da əsərlərimin bahar tərəvəti və günəş hərərətli olması üçün Əmin bəyin nurlu obrazından həmin şeir və poemalarda istifadə etmişəm ki, o mənim əsərlərimə ruha və cana gətirsin. İndi də Əmin bəyə həsr etdiyim, özünəməxsus üslubu olan "Haqq vergisi, haqq səsiyəm!" poemamın son bəndlərini diqqətinizə çatdırım:

**...Əmin bəyin məsləkiylə hey çalxalan ümman könlüm,
Hər surəsi ayələrlə "Quran"ında səhman könlüm,
Bil, daha da nurlanacaq dörd bir dövrən, siman könlüm,
Yalnız Abbas Lisanindir haqq dediği güman könlüm,
Odur dərdə dərman könlüm!
Odur hökmü-fərman könlüm!**

Nakişlər mənim şanlı tariximi heç elədi,

**Xainlər də tələ qurdu, şər xeyriyə güc elədi,
Ah, ey Allah, necə qıydın,
gündüzüm də gecələdi,
Əmin bəyin cığırdaşı vaxtsız bir-bir köç elədi,
Şir də, nər də köç elədi,
Çox mərd ər də köç elədi.**

**Text-tacımı qamarlayıb, kimdən kimə, kim sələflər,
Bir-birinə bərk dolaşub çox yumaqlar, çox kələflər,
İndiyə qədər avamlıdan buraxmışıq hədsiz səhvələr,
Əmin bəyi sevmə bilməz əhd-peymanı naxələflər,
Miflər, kiflər, qara divlər,
Nadürüstlər, nanəciblər.**

**Sərgəndandır, didərgindir,
gör nə vaxtdan, bizim ellər,
Qara gəlib, qara keçir həftələrlə aylar, illər,
Sən qərinə calanıbdır bir-birinə fitnə-fellər,
Könlümüzədən gözümüzdə axıb**

**gedir qanlı sellər,
Başımıza olub küllər,
Mükəddədir saf könüllər.**

**Əmin bəyə doğru tutaq üzümü Allah, Allah!
Bir başlayıb, bir bitirək sözüümü Allah, Allah!
Bu haqq yolda fəda edək özüümü Allah, Allah!
Sən özün aç, Dərbənd-Təbriz izimizi Allah, Allah!
Qəhr et pisi Allah, Allah!
Duman, sisi Allah, Allah!**

**İlk ad alan Toğrul şahla Xə-taimdir tariximdə,
Sonra deyim Nadir Əfşar,
Qacar kimdir tariximdə,
Əminimsən son zirvəmdir, fə-daimdir tariximdə,
O, istiqlal korefeyim, ən da-himdir tariximdə,
Haqq səsimdir tariximdə,
Əzizimdir tariximdə.**

**Kim qayıtsa yurdu mənə,
demək onun köləsiyəm,
Mən dünyaya kölə gəlib, kö-lədəmi öləsiyəm?
Bəs nə zaman türklüyümü anlayası, biləsiyəm?
Fəzailəm, Əmin bəyin sevdiyiyə dağ lələsiyəm,
Haqq nəfəsi, haqq səsiyəm,
Bədirlə ay haləsiyəm.**

Bu poemamda Oğuz türklərinə və dünya türklərinə əsas olaraq bunları demək istəmişəm: "Ey Oğuz türkləri və dünya Türkləri, sənin Alp Ər Tonqadan, Hun imperatorlarından, Osmanlı Sultanlarından, Sabutaydan, Toğrul şahdan, Bəhram şahdan, Çingiz xandan, Əmir Teymuradan Nadir Şaha qədər çox qüdrətli hökmdarların və sərkərdələrin olub. Lakin bu sərkərdələr əsrlər boyu qanlı müharibələr apararaq türk millətinin birliyinə nail ola bilməmişlər. Məsələn 623 il dünyaya ağalığ edən Osmanlı Sultanları o taylı, bu taylı Azərbaycanın Oğuz türkləri ilə birgə dövlət qurmağı bacarmamışlar.

(davamı gələn sayımızda)